

Слаўся, Айчына ты наша свабодная!

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЕЙ З СУАЙЧЫННІКАМІ

№ 54 (638)

Ліпень 1962 г.

Год выдання 8-ы

Янка Купала

дзіла да актыўнага гістарычнага жыцця і ўзняла на барацьбу за свае сацыяльныя і нацыянальныя правы народы Расіі. У такіх абставінах светлагляд і творчасць Янкі Купалы не маглі развівацца ў адрыве і ізалявана ад рускай літаратуры і перадавых літаратур іншых народаў. Гістарычны лёс беларускага народа, яго рэвалюцыйная барацьба і яе бліжэйшая мэта — зваржэнне царызму — у сілу гістарычнай неабходнасці арганічна злілася з лёсам, барацьбой і мэтай іншых народаў Расіі.

Вялікі паэт добра разумеў, што ўсякае раз'яднанне народаў і супрацьпастаўленне інтарэсаў лю-

Беларускі народ заўсёды шанаваў і высока ацэньваў перадавую культуру рускага, польскага, украінскага і іншых народаў. І таму зусім натуральна, што і Янку Купалу была блізкай і зразумелай творчасць Кальцова і Некрасава, Пушкіна і Лермантава, Гогаля і Горкага, Кананіцкай і Сыракомлі, Украінкі і Шаўчэнкі. Высокі рэвалюцыйны пафас творчасці Горкага аказаў надзвычай моцны ўплыў на геніяльнага сына Беларусі. У сваю чаргу Горкі адзначаў яшчэ ў 1910—1911 гадах высокую вартасць песень Купалы і раіў перакладаць іх на рускую мову.

Паэзія Янкі Купалы была значнальнай з'явай эпохі, калі ў рух прыйшлі шырокія народныя масы. Яна вырастала з глыбокіх пластоў жыцця і таму яе змест і форма знайшлі самыя жывыя вод-

гук у творчасці многіх сучасных рускіх і украінскіх паэтаў. Выдатны рускі паэт М. Ісакоўскі пісаў: «Калі я ўпершыню ўзяў у рукі кнігі Янкі Купалы, дык мяне ўразілі не толькі незабыўныя строфы паэта, але і тая акалічнасць, што я, нібы ўвачавідкі, убачыў жывую Беларусь — яе раўніны і ўзгоркі, яе лугі і пералескі, рэкі і азёры. Я глыбока зразумеў жыццё працавітага і гераічнага беларускага народа. Я ўсёй душой палюбіў Беларусь, хоць ні разу не быў там раней. І з гэтага часу, калі я прыгадаю Беларусь, мне міжволі ўспамінаецца Янка Купала і, наадварот, калі я чытаю вершы Янкі Купалы, дык нібы бачу ўсю Беларусь з яе цяжкім мінулым і шчаслівым сёння».

Традыцыі купалаўскай песні жывуць і развіваюцца не толькі ў беларускай паэзіі. У многіх творах [Заканчэнне на 3-й стар.]

Вялікі пясняр беларускай зямлі

дзеі розных нацый прыносіць карысць толькі контррэвалюцый, буржуазіі і памешчыкам і шкоду працоўным масам.

Выступаючы як паслядоўнік рэвалюцыйных дэмакратаў, Янка Купала ўжо ў пачатку сваёй творчасці заклікаў да зваржэння царызму і буржуазна-памешчыцкага ладу. Жыццё вельмі рана пераканала паэта, што ў аснове эксплуатацыі і прыгнёту чалавека чалавекам ляжаць сацыяльныя, класавыя адносіны, і гэта акрэсліла ідэйную мэтанакіраванасць яго творчасці. Янка Купала даў выключнае па сваёй выразнасці і сіле выкрыццё тагачаснага ладу, бязлітасна ўскрываючы яго крайнюю варожасць жыццёвым інтарэсам народа.

Жыццё народа і яго творчасць былі першымі настаўнікамі паэта.

80ГОД таму назаўрад у курнай сялянскай хаціне нарадзіўся геніяльны паэт беларускай — Янка Купала. Ён быў сынам свайго народа і па нараджэнню і па жыццёваму стану. І таму народная душа спявала яго песняй і выяўляла ў ёй і сваю прыгажосць, і свае пакуты, і магутнае парыванне да волі, шчасця і будучыні.

Творчасць Янкі Купалы ўзбагачае скарбніцу сусветнай культуры перш за ўсё таму, што ў ёй адлюстраваліся духоўны свет, мужнасць і творчыя здзяйсненні беларускага народа, які разам з іншымі народамі Расіі ішоў па самых вялікіх, самых значнальных шляхах ХХ стагоддзя. Менавіта таму Купала ўнёс свой уклад у мастацкія дасягненні чалавецтва, што змест і форма яго твораў найбольш абагулена і поўна ўвабралі ў сябе ўсё тое лепшае, што выпрацавалі жыццё, рэвалюцыйная барацьба і духоўная творчасць нашага народа.

Рэвалюцыя 1905—1907 гг. аб-

ЁН ПОБАЧ З НАМІ

Пятрусь БРОУКА

Калі мне было восем год, я ўпершыню прачытаў вершы Янкі Купалы. З таго часу яны са мною на ўсё жыццё. Вершы Купалы дапамагалі мне пазнаваць наваколны свет, вершы Купалы ўзнялі ў мяне вялікую любоў да роднага народа, да роднага краю, навучылі быць адданым яму ў горы, навучылі гана-

рыцца ягонымі поспехамі. Яны ж дапамагалі мне ў маёй паэтычнай дарожы. Я шчаслівы, што многа год ведаў Янку Купалу. Часта даводзілася сустракацца з ім, гутарыць, выслухоўваць яго сардэчныя парады. Ды хіба я адзін такі? Кожны з нас, каму выпала прыйс-

ці ў літаратуру пры яго жыцці, быў яго шчырым прыхільнікам і вучнем. У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны мы развіталіся са сваім любімым настаўнікам, але светлы вобраз яго, яго неўміручыя словы назаўсёды ў нашых сэрцах. Янку Купалу, калі ён адышоў ад нас, прытуліла вялікая, братняя рус-

кая зямля. У гэтыя дні ён знайшоў спакой на сваёй роднай зямлі, якой аддаў свае палыманыя думы і словы.

Ён побач з намі, і нам ад гэтага яшчэ цяплей на сэрцы. Здаецца, што ён бачыць і чуе, як высока ў арліным узлёце ўзімаецца любімы ім родны народ.

У вянок паэту

На роднай зямлі

Ад родных ніў, ад роднай хаты.

Ад беларускае зямлі Сябры, народа дэлегаты К Купале у Маскву прыйшлі. Масква была яму як маці, Як і для ўсіх другіх сыноў, Хто ў горкі час Радзіму страціў.

Узятую ў палон вайной, Ды сніў ён аб старонцы роднай.

Дзе слова любое гучыць, Дзе Свіслач свеціцца лагодна, Дзе Нарая між лясой ільціць, Дзе Мінск прыгожы, аднаўлены Красце ў летняй сіняве, Дзе ў песнях радасных, натхнёных

Душа паэтава жыве, Зной будучы родныя таполі Над ім схіляцца і шумець, К яму дзяўчаты прыйдуць з поля

І песняй будзе далёк звінец, Прыйдучы дарослыя і дзеці, Вялікі к маіле пакладуць... І так праз годы і сталечці Не зарасце к Купале пуць!

Канстанцыя БУІЛА

Я вечар помню...

Я вечар помню: ў светлай зале На сцэне—слаўны наш паэт. Яго гарачым выступленнем, Здавалася, быў дом сагрэт.

Глыбока мне ў душу запалі Жывыя творы пясняра. Яны жыццё мне асвятлялі, Як пуцяводная зара.

Ён славіў партыю, Кастрычнік, Граміў падпальшчыкаў вайны. І з песняй той перамагалі Радзімы верныя сыны.

Пісьменнік-волат, сын Айчыны, Ён ўсёй душой любіў народ. Ён—гонар нашае Радзімы І палыманы патрыёт...

Я вечар помню: ў светлай зале На сцэне—слаўны наш паэт. Яго гарачым выступленнем, Здавалася, быў дом сагрэт.

Янка ЖУРБА.

Слова пра сябра

Якуб КОЛАС

Гэта было трыццаць пяць год таму назад.

На беразе Нёмана, за паўтара кіламетра ад майго роднага сяла, прытулілася скромная сяліба маёй радні. У ёй жылі маці, браты, сёстры і мой любімы дзядзька Антон. У 1909 годзе згарэла част-

ка сяла. У час пажару згарэў прытулак маёй сям'і, быўшая старая карчма. Дзядзька Антон купіў недзе ў вярхоўях Нёмана зруб сялянскай хаты, пераправіў яго па Нёману і пабудоваў хату. У той час я знаходзіўся ў заняволenni ў Мінскім турэмным замку—з восні 1908 да восні 1911 года. Пасля адбыцця трох год заняволenni ў крэпасці я прыехаў да сваёй радні на новае месца, дзе і пражыў некалькі тыдняў. Калі знаходзіўся ў радні, я паставіў за мэту крыху аздобіць простую сялянскую сялібу, якая мела досыць убогі выгляд сярод голага пясчанага поля. Я пасадзіў некалькі дрэў: ліп, бярозак і груш-дзічак.

У пачатку чэрвеня 1947 года я наведваў сваё роднае сяло, пабываў у Смольні—так называецца месца, дзе я садзіў дрэвы і дзе зараз жыве мой малодшы брат Іосіф. Мае дрэвы так разрасліся, што проста просяць кісці мастака-пейзажыста. Калі я ўвайшоў у хату, яна напаміла мне лета 1912 года і маю першую сустрэчу з Янкам Купалам. Яна адбылася іменна тут, у гэтай хаце.

Мы добра ведалі адзін другога па нашых вершах, якія паяўляліся на старонках беларускай газеты «Наша ніва». Купала к таму часу быў ужо праслаўленым песьняром беларускага народа. Калінікалі мы перапісваліся з ім. Маё заняволenni ў крэпасці на працягу трох год не дала нам магчымасці для асабістай сустрэчы. Гэта сустрэча адбылася толькі летам у 1912 годзе, калі я жыў у сваіх родзічах на Нёмане.

Наша сустрэча насіла сяброўскі характар, нібыта былі мы даўно асабіста знаёмы. Я на ўсё жыццё запамятаў вобраз Янкі Купалы, тады маладога трыццацігадовага чалавека ў поўным росквіце жыццёвых і творчых сіл. Гэта быў вясёлы, жыццярэдасны, схільны да добрадушных жартаў і гумару чалавек.

Наша гутарка ў кругу беларускай традыцыйнай чаркі зацягнулася далёка за поўнач. Начавалі ў мяне на сенавале. На другі дзень я праводзіў свайго друга спачатку да мястэчка Свэржаны, дзе мы наведвалі маіх таварышаў і знаёмых, якія вельмі ветліва прымалі нас, як беларускіх паэтаў. Пытанні нацыянальнага адроджэння беларускага народа стаялі ў цэнтры ўвагі тагачаснай правінцыйнай беларускай інтэлігенцыі.

Са Свэржання я праводзіў Купалу да станцыі Стаўбцы. Развіталіся мы з ім шчырымі сябрамі, і гэта наша дружба засталася на ўсё жыццё.

Наступная наша сустрэча адбылася ў чэрвені 1913 года ў Вільні. Янка Купала працаваў у той час у рэдакцыі «Наша ніва». Ён некалькі разоў наведваў мяне ў ваколіцах Вільні, у чыгуначнай калоніі, дзе я гасяваў у родзічах сваёй жонкі. Наступіўшая затым вайна 1914 года разлучыла нас на цэлыя некалькі год, і мы адзін аб другім нічога не ведалі.

У 1921 годзе, пасля майго зва-

роту ў Мінск, я заспеў тут Янку Купалу. З таго часу мы сустрэкліся з ім часта, разам працавалі ў Тэрміналагічнай камісіі. З гэтага часу аж да 1941 года мы жылі неразлучна, часта бывалі адзін у другога, часта праводзілі час за шахматамі. Разам прымалі ўдзел у працы гарадскога Савета, на з'ездзе Саветаў у Мінску і ў Маскве. Прычым, як правіла, мы разам жылі ў гасцініцах і ў Маскве, і ў Кіеве, і ў Харкаве, і ў Тбілісі. З гэтага паводу нехта з украінскіх пісьменнікаў жартам празваў нас Казьма і Дзям'ян.

У 1926 годзе мы разам праводзілі час на курорце ў Есентуках. У 1941 годзе ў сакавіку мы прывялі тры тыдні на курорце ў Грузіі, у Цхалтубе.

У пачатку вайны, раніцай 24 чэрвеня 1941 года, Купала паехаў да сябе на дачу ў 25 кіламетрах ад Оршы. Вечерам таго ж дня, калі ўвесь Мінск быў ахоплены палымем, вымушаны быў выехаць і я. 26 чэрвеня я правёў у Оршы, з цяжкасцю звязаўся па тэлефоне з Купалам. К вечару ён выслаў у Оршу машыну, і я разам са сваёй сям'ёй правёў у Купалыноч з 26 на 27 чэрвеня. 27 чэрвеня на грузавой машыне я разам з сям'ёй паехаў у напрамку да Масквы. Праз некаторы час у Маскву прыбыў Купала, дзе мы зноў спаткаліся і разам напісалі адрозву да свайго народа, заклікаючы яго на барацьбу супраць нямецкіх захопнікаў.

Некаторы час Купала жыў са мной у Клязьме. На дварэ стаяла яго легкая машына. У Клязьме сваімі сіламі было зроблена бамбасховішча. У час начных бамбасховішчаў Купала ішоў у бамбасховішча. Ку-жак мы ішлі ў бамбасховішча. У пала аддаваў перавагу машыне. У пачатку жніўня я з сям'ёй выехаў у Ташкент, куды была эвакуіравана Акадэмія навук БССР. Купала на машыне адправіўся ў Казань. У ваколіцах Казані, у Печышчы, Купала запніўся, дзе і жыў да 1942 года. У сакавіку гэтага года ў Казані адбылася сесія Акадэміі навук, на якую прыязджаў і я. У Казані адбылася наша апошняя сустрэча. Купала востра перажываў бедства, якое пасцігла наш край і Савецкую дзяржаву. Ворачы ўсё далей пранікаў у партыямлі. Вайна набывала ўпарты, зацяплы характар. Савецкім людзям даводзілася перамагаць вялізныя цяжкасці на шляху да перамогі. Але ніхто не губляў веры ў перамогу, бо на чале арганізацыі яе была наша загартаваная ў баях і цяжкасцях бальшавіцкай партыі.

Вестку аб смерці Янкі Купалы я атрымаў у Ташкенце. Гэта быў цяжкі ўдар і вялікая страта не толькі для мяне, але і для нашага народа і для усёй савецкай грамадскасці. У яго асобе мы страцілі вялікага песняра-баяна нашага народа, які зваў яго да светлага будучага, які ўздываў яго творчыя сілы. І народ свята захоўваў у сваім сэрцы памяць аб лепшым сваім сыне, які прайшоў разам з ім слаўны шлях барацьбы ў ім лепшых чалавечых ідэалаў.

1947 г.

На здымках: 1. Дом, у якім нарадзіўся Янка Купала. (Вязынка Маладзечанскага раёна). 2. Мемарыяльная дошка, прымацаваная на доме, у якім нарадзіўся Янка Купала.

Фота П. Наватарова.

Узор для пакаленняў

Івана Дамінікавіча я ведаў з 1925 года. Праўда, ведаў так, як мы ўсе, будучы студэнтамі, ведалі пісьменнікаў... Тады я пазнаёміўся з яго творами, сам нават спрабаваў пісаць. Пазней слухаў выступленне Івана Дамінікавіча.

У тым жа 1925 годзе я прысутнічаў на юбілей Івана Дамінікавіча, дзе ён выступаў з выдатным сваім творам «Шляхам гадоў». Тады Іван Дамінікавіч і Уладзіслава Францаўна жылі па Савецкай вуліцы, у доміку, які цяпер адноўлен. Затым сям'я Купалы перасялілася на вуліцу Правіянскую (прыблізна ў раёне цяперашняй вуліцы Захарова). У гэтым доме мне ўпершыню давлялася блізка пазнаёміцца з Іванам Дамінікавічам. Насупраць дома, дзе жыў Купала, быў інтэрнат педагагічнага тэхнікума. У гэтым інтэрнаце пасяліўся я, мой таварыш па тэхнікуму Максім Лужанін, Паўлюк Трус і яшчэ некалькі знаёмых. Ведаў, што Уладзіслава Францаўна — жонка Купалы, а яна чула, што Глебка — пачынаючы паэт. Аднойчы пры сустрэчы на вуліцы Уладзіслава Францаўна з уласцівай ёй гасцінасцю запрасіла мяне: «Зойдзем да нас». Мне, маладому хлопцу, не ханала смеласці зайсці да Купалы. Доўга ўпіраўся, але павінен быў уступіць.

У Івана Дамінікавіча былі ў хаце маладыя паэты Уладзімір Дубоўка і Язэп Пушча. Уладзіслава Францаўна адрэкамендавала: «Вось і Глебка». Іван Дамінікавіч прывітаўся, сказаў: «Ведаю, ведаю, нават чытаў нешта». Так адбылося наша першае знаёмства. Гэта знаёмства пазней працягвалася і стала больш блізкае, цёплае.

У пачатку 30-х гадоў Іван Дамінікавіч быў выбраны старшынёй праўлення пісьменніцкага клуба, а я — сакратаром. Вось тады ўжо часцей гутарыў з ім.

Прыпамінаю адзін выпадак. Гэта было ў 1935—36 гадах. Мы працавалі тады над перакладамі твораў Тараса Шаўчэнка на беларускую мову. Янка Купала і Якуб Колас былі рэдактарамі. Я таксама прымаў удзел у рэдагаванні. Дагаварыўся сустрэцца з Іванам Дамінікавічам у панядзелак, у 9 гадзін раніцы, каб прачытаць выбраныя творы. Але я быў тады больш маладзейшы, чым цяпер, і, як бывае з маладымі людзьмі, позна загуляўся і прараспаў. Гадзін каля дзясці мне паведамілі, што ідзе Іван Дамінікавіч.

Мне, зразумела, стала няёмка. Я падняўся. Іван Дамінікавіч пытае: «Што гэта з вамі?» — «Ды вось нешта нездаровіцца». Іван Дамінікавіч заўсёды верыў людзям і параіў: «Вы не хадзіце нікуды, сядзіце дома». Не паспеў узяцца за работу, як мяне папярэдзілі: «Вас шукае доктар». — «Які доктар? Відаць, ён не да мяне?». Але доктар зайшоў і пытаецца: «Дзе ваш хворы Глебка?» Доктара накіраваў Іван Дамінікавіч.

Хочацца яшчэ сёння напамініць пра апошнюю сустрэчу. Гэта было ў 1942 годзе. Іван Дамінікавіч прыехаў з Казані ў Маскву. Уладзіслава Францаўна засталася ў Казані, дзе яны жылі ў час вайны. Я ў той дзень прыехаў з Калінінскага фронту, заглянуў у гасцініцу і, даведаўшыся, што тут Іван Дамінікавіч, зайшоў да яго ў нумар. Мы пагаварылі і дамовіліся сустрэцца заўтра. Іван Да-

мінікавіч сказаў што збіраецца пісаць паэму «Дзесяць асінавых коляў», урыўкі з якой надрукаваны асобна. Гэта павінен быў быць твор аб барацьбе нашага народа супраць нямецкіх захопнікаў. Раніцай мы сустрэліся яшчэ раз з Іванам Дамінікавічам у пакоі той жа гасцініцы «Масква», дзе жылі Кандрат Крапіва і Міхась Лынькоў. Неўзабаве жыццё Івана Дамінікавіча абарвалася.

Помню Дом літаратараў у Маскве, у якім стаяла труна з целам Івана Дамінікавіча. Сабраліся ўсе літаратары, якія былі ў Маскве: рускія, беларускія, украінскія прыйшлі шматлікія прыхільнікі паэзіі Купалы, воіны Савецкай Арміі, беларускія партызаны, якія былі ў Маскве. І мы праводзілі ў апошні шлях нашага дарагога Івана Дамінікавіча...

Пятро ГЛЕБКА.

Міхаіл Іванавіч Калінін уручае ордэн Янку Купалу. (1939 г.)

На 25 мовах

Імя народнага паэта Беларусі Янкі Купалы добра вядома ў нашай краіне. Яго творы выдадзены на 17 мовах. 132 кнігі Купалы выйшлі ў Савецкім Саюзе. Агульны тыраж іх перавысіў чатыры мільёны экзэмпляраў. Асобныя творы яго друкаваліся ў газетах і часопісах на 25 мовах народаў СССР. Іх чытаюць на роднай мове рускія і украінцы, грузіны і туркмены, літоўцы і латышы.

У Беларусі творы паэта пачалі выдавацца ў дарэвалюцыйныя гады. Але за ўвесь той перыяд бы-

ло надрукавана толькі шэсць кніг. І толькі пасля Вялікага Кастрычніка шырокі чытач мог пазнаёміцца з яго творчасцю. За гады Савецкай улады ў рэспубліцы выдадзена 74 кнігі Купалы.

Ведаюць Купалу і нашы сябры за рубяжом. Яго творы выдадзены ў Кітаі і Польшчы, Чэхаславакіі і Балгарыі, Румыніі і Венгрыі. У Кітайскай Народнай Рэспубліцы, напрыклад, двойчы выдадзены вялікім тыражом першы зборнік вершаў паэта «Жалейка». Рад твораў выйшаў з друку ў Польскай Народнай Рэспубліцы.

★
Старшая піянер-
важатая Радш-
ковіцкай шнолы-
інтэрната Людміла
Атрашко з піянер-
рамі ля помніка
Янку Купалу, уста-
ноўленага ў гарад-
скім пасёлку Ра-
дашковічы.

★

Вялікі пясняр беларускай зямлі

(Пачатак на 1-й стар.)

рах рускіх і украінскіх паэтаў — Твардоўскага, Ісакоўскага, Лебедзева-Кумача, Далматоўскага, Тычыны, Сасюры і Масэнкі чутны гукі гусліў Купалы.

Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя адкрыла новы шлях для далейшага развіцця і ўзбагачэння творчасці Янкі Купалы. У яго новых песнях з нарастаючай сілай знаходзілі мастацкае выяўленне ідэі Леніна, як ідэі, адпавядаючыя імкненням шырокіх народных мас. Асноўнае значэнне творчасці Янкі Купалы паслякастрычніцкага перыяду заключаецца ў тым, што яна, адлюстроўваючы праўду

жыцця, раскрыла глыбока народны характар рэвалюцыі і гістарычны сэнс яе заваў, дала высокамастацкі летапіс гісторыі будаўніцтва сацыялізму ў Беларусі. Радаснае адчуванне таго, што прыходзіць у жыццё народа, напаянае творчасць паэта:

Бурляць крыніцы, бор шуміць, Рунее зелена загон.
Як не спяваць тут, як не жыць
У казках-былях нашых дзён!..

Глыбока газэтычна раскрываецца свет уяўленняў і пачуццяў савецкага чалавека. У паэмах і вершах савецкага часу паўстае вобраз народа — магутнага будаўніка камунізму. Паэт усаўляе прыгажосць і сілу душы разняволеннага чалавека, яго нялёгкаю барацьбу за новы свет, узвышае сэнс яго стваральнай працы, раскрывае новы змест чалавечага жыцця. Прастата, праўдзівасць і празрыстасць паэтычнага слова і вобраза, народная песеннасць лірыкі паэта, музыка адчуванняў і перажыванняў народнай душы

прыцягваюць мільёны і мільёны чытачоў. Незгасальнае святло праўды і свабоды, апрамененае паэтычным словам Купалы, клікала беларуса, як і наогул усякага сумленнага чалавека, быць адданым сынам сваёй Радзімы і паслужыць ёй і ў дзень радасці і ў дзень выпрабавання.

Дзе б ні быў у гэтыя дні беларус: на Радзіме, ці далёка ад родных прастораў — ён ушануе памяць вялікага Купалы. Выказваючы сваю любоў і павагу да паэта, ён адчуе гонар і радасць за свой народ, за сваю бацькаўшчыну. Звярнуўшыся да твораў Купалы, у думках праляціць ён над роднымі прасторамаі, пачуе перазвон родных крыніц, адчуе радасць сваіх братоў, убачыць новыя шляхі-дарогі, па якіх ідзе наш народ. Усхваляваны чарамі купалаўскай песні, ён яшчэ і яшчэ раз задумаецца аб сваім

месцы ў жыцці, задумаецца аб тым, што адбылося ў свеце за апошняе паўстагоддзе і адбываецца ў наш час — час пераможнага шэсця камунізму. Песня Купалы шмат што скажа яму, калі не згубіў ён здольнасці чуць голас разняволенай роднай зямлі.

Кожны народ, кожная нацыянальная культура маюць свае незвычайныя таленты, сваіх найвялікшых паэтаў і мысліцеляў, якія з найбольшай паўнатай выявілі яго характар і самасвядомасць, духоўнае багацце свайго народа, вопыт і светапогляд. У беларуску такімі паэтамі з'яўляюцца Янка Купала і Якуб Колас. Іх творчасць — гэта голас народа, голас эпохі. Імкненні і кліч паэта — гэта водгук на патрабаванне працоўных мас, а яго паэзія — гэта адзіная вялікая і бессмяротная песня сэрца народнага. І пакуль будзе біцца гэтае сэрца — будзе жыць, натхняць і ўсаўляць новыя здзяйсненні і новыя ўзлёты чалавечага духу слова вялікага Янкі Купалы.

Скульптура Янкі Купалы работы народнага мастака БССР А. К. Глебава.

Ён верыў, клікаў

Гэта было ў гарачы ліпенскі дзень 1941 года. Над роднай Беларуссю кружыліся злавесныя віхры пажарышчаў. Па нашай зямлі маршыравалі ўжо гітлераўскія орды. Глухія гарматныя раскаты вайны даносіліся і да нашага горада Горкі. Як цяпер памятаю, да будынка сельмага пад'ехаў запылены грузавік, а следам за ім павольна падкаціла «эмка». З машыны выйшаў прасты, так добра знаёмы па партрэтах чалавек — наш Янка Купала. Ён прывітаўся з народамі, выпіў шклянку піва і выцер хустачкай потны твар. Потым узышоў на ганак, абвёў позіркамі прысутных.

— Браты! — сказаў ён. — Не траціце надзею. Фашыстам ніколі не гаспадарыць у нашым краі. Мы, беларусы, не станем на колені, не будзем рабамі. Помніце гэта і біце ворага, як можаце. Закончыцца вайна, я прыеду да вас у госці. Абавязкова!

— Просім, просім! — раздаліся галасы. — Дарагім гоце будзецца.

— А цяпер бывайце, да хуткай сустрэчы.

Словы паэта запалі глыбока ў душу тых, хто яго слухаў. Купала верыў у перамогу над во-

рагам, і яго вера перадавалася кожнаму з нас.

А праз некаторы час мы ўжо читалі партызанскую лістоўку, у якой быў надрукаваны палымяны заклік Янкі Купалы:

Клічу вас я на пабеду,
Хай вам шчасцем свецяць дні.

Выразайце людаедаў,
Каб не стала іх і следу
На святой нашай зямлі...

Паэт верыў, клікаў, змагаўся.

Успамінаецца мне яшчэ адзін выпадак, ужо звязаны з паэзіяй Янкі Купалы. 1944 год. Я знаходзіўся тады ў шпіталі ў адным з пасёлкаў Удмурцкай АССР. У палаце, дзе я ляжаў, беларусаў было мала. Рускія хлопцы даведаўшыся, хто я, папрасілі мяне прачытаць што-небудзь на беларускай мове. Я згадаў і прадэкламаваў з верша Купалы «Беларускім партызанам». Усе слухалі ўважліва, а калі я скончыў, адзін сібіран сказаў:

— Гэта, браткі, здорава!
Потым я чытаў сваім таварышам іншыя вершы. Асабліва спадабаліся ім «Я мужык-беларус» і «Курган».

Усе, хто ведаў незабыўнага пясняра, любілі яго ўсім сэрцам.

Ф. БАБРОУ.

Янка Купала ў Ляўках

Было гэта ў 1935 годзе. Тады я вучылася ў 4-м класе Ляўкоўскай пачатковай школы, што на Аршаншчыне. Наша настаўніца Марыя Васільеўна Шаманская расказала нам, вучням, што да нас у вёску прыехалі на адпачынак беларускія паэты Янка Купала і Пятрусь Броўка, творчасць якіх нам была ўжо вядома.

Адпачывалі паэты ў той час у клубе лясніцтва. Праўленне нашага калгаса рашыла ў нядзелю, а гэта было ў ліпені месціцы, пайсці пазнаёміцца з выдатнымі паэтамі Беларусі, расказаць ім аб сваім шчаслівым жыцці, аб сваіх калгасных справах. Не была ўбаку і наша школа. Хутка сабраўся піянерскі атрад. Мы рашылі вылучыць сваю маленькую дэлегацыю, якая разам з калгаснікамі пойдзе віншаваць нашых паэтаў — Купалу і Броўку.

З вялікай шчырасцю яны нас сустрэлі. Старэйшы калгаснік Чаркасаў паднёс Купалу хлеб-соль. Выступіла і я. Памятаю, як звнёў мой голас, калі я чытала верш «Новая восень». Пачаставалі нас цукеркамі. З затаенымі сэрцамі прыслухоўваліся мы, піянеры, як дарослыя гутарылі пра калгасныя справы. Некалькі дзён пасля нам даводзілася расказваць сваім таварышам падрабязнасці гэтай першай сустрэчы з Купалам. А Купала вельмі падабаўся нашым калгаснікам. Ён з кожным пагаворыў, дасць параду. Любілі яго і мы, вучні. Днём мы часта чакалі, калі дзядзька Янка з кіёчкам у руцэ выйдзе з дачы і адправіцца на бераг Дняпра ці ў лес.

Добра памятаю, як наша калгасная моладзь запрасіла Купалу да сябе на вечарынку. У клуб нам, дзецям, зайсці не дазволілі. Але дастаткова было хоць адзін раз глянуць у акно, тым больш, што кусты бэзу нас вельмі добра хавалі.

Нашы позіркы былі накіраваны ў бок лясніцтва.

Хутка на гары паказалася група людзей, сярод іх ішоў і Купала са сваім няменным кійком. Запашалі Купалу танцаваць, але ён адмовіўся і з цікавасцю назіраў, як весялілася моладзь. Пасля гэтых назіранняў ляглі ў аснову верша Купалы «Вечарынка ў калгасе».

Незабыўны для мяне і 1938 год. У гэтым годзе я закончыла 7 класаў. Адночы, збіраючы ягады ў лесе, я нечакана сустрэла Купалу. Ён спытаў мяне аб вучобе, аб жыцці. Я расказала яму, што хачу стаць настаўніцай, а вось як гэта зрабіць, не ведаю. Маці ў мяне не было — яна памёрла. Жыла я з бацькам. Купала ў той жа дзень зайшоў да майго бацькі, доўга гутарыў аб жыцці, аб маёй вучобе і нечакана прапанаваў мне паехаць з ім у Мінск здаваць экзамены ў педагагічны тэхнікум.

Спынілася я на кватэры ў Янкі Купалы. Пасляхова здала экзамены. Мяне прынялі на першы курс педтэхнікума. І тут я намерылася пайсці ў інтэрнат пры педтэхнікуме, бо некая сорамна было лішнімі клопатамі абцяжарваць маіх дарагіх знаёмых. Але цётка Уладзя і дзядзька Янка, даведаўшыся аб маіх планах, пачалі саромець мяне, і я засталася жыць у сям'і Купалы на працягу трох год.

Вось у гэты час я па-сапраўднаму ўбачыла, што мае дарагія знаёмыя — гэта людзі якія жывуць і працуюць для народа, яны ў любы час гатовы дапамагчы кожнаму, каго сустрэне бядо.

Я. І. НОВІКАВА,
настаўніца сярэдняй школы № 2
г. п. Дзятлава.

Вобразы купалаўскай драматургіі. Яны натхнілі многіх выдатных акцёраў беларускага тэатра — Л. Ржэцкую і Р. Кашэльнікаву, Г. Глебава і Б. Стому, В. Пола і А. Лагоўскую, Л. Мацісаву, Ул. Дзядзюшку і А. Труса... Створаныя імі цудоўныя сцэнічныя партрэты герояў купалаўскіх п'ес увайшлі ў залаты фонд савецкай культуры.

*Партызаны, партызаны,
Беларускія сыны
За няволлю, за кайданамі
Рэжце гітлераўцаў паганых
Каб не ўскрэслі век яны!
Клічу вас я на пабеду,
Хай вам шчасцем свецяць дні.
Выразайце людаедаў,
Каб не стала іх і следу
На святой нашай зямлі.
Цень забітых ваішчы матак узімае
Дзедаў ваішчы і бацькоў,
Адкрываючы на лясных узгорках
Клічучы месціць крывавага вятка,
Як не месціць вяткаў!*

Аўтограф верша Я. Купалы «Беларускім партызанам». 1941 год.

ЛІСТОЎКІ НАТХНЯЛІ

Калі гітлераўцы вераломна напалі на нашу любімую Радзіму, я, як і многія мае аднавяскоўцы, стаў на шлях барацьбы з заклятым ворагам. Быў сувязным аднаго з партызанскіх атрадаў, які дзейнічаў у Клічаўскіх лясах.

Памятаю, аднойчы прыйшоў я ў партызанскі атрад і прынес важныя звесткі аб руху нямецкіх воінскіх часцей у бок Баруйска. Адпачыў крыху і ўжо сабраўся зноў дамоў, як мяне выклікаў да сябе камандзір атрада і ўручыў пачак лістовак: — Асон Іванавіч, гэта трэба распаўсюдзіць сярод насельніцтва вёскі Нягоўля.

Я прачытаў адзін з лістоў. Гэта былі вершы Янкі Купалы. Ён клікаў:

Партызаны, партызаны,
Беларускія сыны!
За няволлю, за кайданамі
Рэжце гітлераўцаў паганых,
Каб не ўскрэслі век яны!
Рызыкуючы жыццём, я рас-

паўсюджваў гэтыя вершы сярод сваіх аднавяскоўцаў. Распаўсюджваў таму, што яны натхнялі людзей на гераічныя справы.

А. ІВАНОВ,
рабочы саўгаса «Бераснёўскі» Кіраўскага раёна.

Першыя ўражанні

Мы пісалі ўжо аб тым, што вялікая група амерыканскіх турыстаў — беларусаў, рускіх, украінцаў па паходжанню, пасля доўгага год жыцця на чужыне, зноў ступіла на родную зямлю. Радасныя, хвалючыя сустрэчы са сваякамі, роднымі ў аэрапорце, абмен першымі ўражаннямі, і вялікія камфартабельныя аўтобусы «Інтурыста» вязуць нашых землякоў у гасцініцу «Мінск».

На наступны дзень амерыканскія турысты пачынаюць знаёмства са сталіцай беларускай рэспублікі — прыгажуні Мінскам. Шырокі Ленінскі праспект, чыстыя зялёныя вуліцы, цясныя скверы і паркі, помнікі і выдатныя мясціны нашага роднага горада робяць на гасцей вельмі добрае ўражанне. Тыя, хто бачыў Мінск яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі, не пазнаюць яго. Зусім не падобнай на старую стала Камароўка. Калісьці вузенькая, брудная Свіслач апрапулася ў гранітныя берагі.

Самай маладой турысткай Стэле, якая ніколі раней не бачыла Радзімы сваёй маці, які многім іншым турыстам, спадабаўся Мінск. «Вельмі добра!» — гаворыць яна аб усім бачаным. — Мінск мне спадабаўся нават больш за Ленінград».

У той жа дзень група турыстаў наведвала Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Шматлікія экспанаты, сабраныя тут, уяўляюць старонкі мужнай барацьбы беларускага народа за сваю свабоду супраць германскага фашызму, расказваюць аб дасягненнях і перспектывах Беларускай Савецкай Рэспублікі.

...Залы музея адлюстроўваюць трагічны падзеі першых дзён Вялікай Айчыннай вайны. Беларусь адной з першых прыняла на сябе націск нямецкіх войскаў. Мірныя гарады і сёлы, фабрыкі, заводы, жылыя дамы ператварыліся ў руіны і папалішчы, гінулі людзі. Гінулі, але не здаваліся. Ніколі не сатруцца з народнай памяці імёны легендарных абаронцаў Брэсцкай крэпасці. Гэта аб іх мужнасці гаворыць кавалак сцяны, экспануемы ў музеі, на якім рукой невідомых герояў напісана: «Паміраем,

але не здаёмся. Бывай, Радзіма!» Сведзімаі неўміручага подвігу беларускага лётчыка М. Гастэлы з'яўляюцца знойдзеныя каля Радашковіч абломкі самалёта, якім ён пратараніў калону нямецкіх танкаў.

156 варожых танкаў, што ішлі ў кірунку да Мінска, былі знішчаны бутэлькамі з гаручай сумессю. Адна з такіх бутэлек дэманструецца ў музеі.

Аб усіх жахах, якія прынесла вайна беларускаму народу, нашы госці ведаюць па расказах, і таму агляда наступных залаў робіць на іх асаблівае ўражанне.

Шыбеніцамі, трунамі, канцэнтрацыйнымі лагерамі пакрылі фашысты нашу зямлю. У музеі вельмі многа фотаздымкаў, якія ілюструюць крывавае справы гітлераўцаў. Здымкі былі ўзяты ў нямецкіх ваеннапалонных салдат і афіцэраў, якія, знішчаючы людзей, рабілі фатаграфіі «на памяць».

Мільёны людзей былі знішчаны ў Беларусі. Толькі ў адным Трасцянецкім было расстрэляна, замучана і спалена ў крэматорыях 150 тысяч чалавек. Пад шыклым каўпаком ляжыць гурбачка чалавечых касцей, узятых з Трасцянца. Вось усё, што засталася ад людзей. Турысты з жахам глядзяць на страшыні эканат.

— Гэта ж трагедыя, — гаворыць наш суайчыннік Данііл Федарук. — Хочацца плакаць, калі бачыш, што давалася перажыць народу.

Многа месца ў музеі адведзена паказу ўсенароднага партызанскага руху на Беларусі. Партызаны нішчылі ворага, як маглі. Яны бралі зброю ў немцаў, рабілі яе самі. Экскурсавод кажа пра аўтаматы і навіны гарматы, зробленыя партызанамі з запасных частак сельскагаспадарчых машын.

— І добра страляла такая зброя? — пытаюцца турысты.

Кемліваць і знаходліваць народа, які не падае духам у самых цяжкіх выпрабаваннях, выклікаюць шчырыя сімпатыі ў нашых гасцей. Экскурсавод называе імёны праўдзільных беларускіх партызан Кланціна Заслонава, Зіны Партновай, братаў Цуба. Побач з дарослымі змагаліся дзеці. Яны хадзілі ў разведку, дапамагалі ўзры-

ваць варожыя цяжкія, знішчаць танкі.

Гераічныя намаганні савецкага народа прынеслі яму перамогу. Вораг цярпеў паражэнне за паражэннем. Ажыўленне каля плаката часоў Айчыннай вайны, які называецца «Ішлі за зямлёй — атрымалі яе». Узараная снарадамі зямля, многа зямлі, і на ёй, распластаўшыся, захапішы рукамі як мага больш прасторы, ляжыць мёртвы гітлеравец.

— Гэта добра. Атрымаў, што хацеў, — гавораць турысты.

Вельмі цікавым, а для некаторых і нечаканым было тое, што экспанавалася ў апошніх залах музея. Прадукцыя беларускай прамысловасці. Тут тэлевізары, радыёпрыёмнікі, матыцыклы, веласіпеды, мадэлі трактараў і аўтамашын, выпускаемых беларускімі аўтамабільнымі і трактарнымі заводамі. Прадукцыя Салігорскага калійнага камбіната выклікае здзіўленне.

— І гэта таксама ёсць у Беларусі? — з недаверам пытаецца Д. Федарук.

Так. Ёсць у Беларусі калійная соль, ёсць камбінат, які перапрацоўвае гэтую соль. І побач з ім расце зусім новы, добраўпарадкаваны горад беларускіх шахцёраў Салігорск.

— Мы бачым, што ў Беларусі добра развіта прамысловасць. Гэтага не было да рэвалюцыі. А ў Амерыцы нам гаварылі, што Беларусь цяпер адсталая краіна, і там нічога няма. Цяпер мы бачым, што тут усё інакш. — гаворыць турыстка О. Майсева.

— Добра папрацавалі беларусы, ёсць што паказаць, — гавораць турысты.

У апошняй зале музея турысты на развітанне ў Кнізе водгукі пакідаюць запіс: «Вельмі цікава было даведацца, якую ролю адыграла Беларусь у паражэнні германскага фашызму».

Група «Рускага Голасу».

Д. БАБАК.

На здымках: 1. Амерыканскія турысты ў час экскурсіі па Мінску. На фоты Свіслачы. 2. У музеі Вялікай Айчыннай вайны. У памяці Марату Казею. 3. Нашы землякі з Амерыкі аглядаюць партызанскую зброю.

Фота Г. Прэса.

Святкаванне юбілею Я. Купалы

Летам 1942 года трагічна абарвалася жыццё Янкі Купалы. Але вобраз яго гэтак жа, як і яго творчасць, жыве і вечно будзе жыць у народзе.

Васьмідзесяцігоддзе з дня нараджэння Янкі Купалы шырока адзначана ў рэспубліцы. Памятны даце быў прысвечаны ўрачысты вечар, які адбыўся 5 ліпеня ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры, які носіць імя Янкі Купалы.

Глядзельную залу запоўнілі наватары прамысловых прадпрыемстваў і будоўляў горада, пісьменнікі, дзеячы навукі, культуры і мастацтва, воіны Савецкай Арміі.

У сваім уступным слове народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва гаворыць, што 80 гадоў таму назад у доме беззямельнага беларускага селяніна нарадзіўся чалавек, якога суджана было стаць горадасцю беларускай літаратуры, выразнікам дум і спадзяванняў свайго народа.

Кандрат Крапіва расказвае аб жыццёвым і творчым шляху паэта. У першым сваім вершы «Мужык» Купала заяўляе, што ён ганарыцца сваім працоўным паходжаннем, што ён век застанеца мужыком, гэта значыць верным працоўнаму народу, абаронцам яго інтарэсаў. І гэтым урачыстому абяцанню паэт застаўся верным да канца сваіх дзён.

У дзевяці перад паэзія Купалы пашырылася далёка за межы Беларусі. Сам паэт адчувае сябе сям і гарачым патрыётам не толькі Беларусі, беларускага народа, але і ўсёй Савецкай краіны. Усё большае месца ў яго творчасці займае дружба народаў.

У гісторыі беларускага народа, гаворыць далёка, ёсць нямаля цудоўных імёнаў, якія з'яўляюцца нашай нацыянальнай гордасцю і славай. Аднак заўсёды з асаблівай гордасцю і першым сярод гэтых імёнаў мы называем перад цэлым светам імя слаўнага сына нашага народа Янкі Купалы. І гэта не выпадкова. Янка Купала ўвасобіў у сваім мастацкім слове шматграннае аблічча Беларусі ў самы бурны і самы велічны перыяд яе гісторыі. Ён з'явіўся першым вялікім паэтам нашай краіны, які дастойна ўславіў і гераічную вызаленчую барацьбу народа, і яго тытанічную

стваральную працу ў будаўніцтве новага чалавеча грамадства. Яго творчасць побач з творчасцю другога выдатнага класіка нашай літаратуры Я. Коласа з'яўляецца адной з самых бліскучых старонак беларускай літаратуры і складае эпоху ў мастацкім развіцці нашага народа.

Усімі сваімі кар'єрнымі творцамі Янкі Купалы ўваходзіць у жывыя слаі народнага жыцця, у чыстыя крыніцы народнага слова. Будучы глыбока народнай і беларускай, яна даўно пераасцеля ўжо нацыянальнае рамкі. Дасягнуўшы ў савецкія гады свайго найвышэйшага росквіту, яна заняла ганаровае месца ў скарбніцы паэтычнай культуры народаў СССР і стала агульначалавечым здабыткам.

Вечная ж слава нягаснай песні паэта і яе вялікаму творцу!

Ад імя праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і Саюза пісьменнікаў Украінскай ССР на вечары выступілі пісьменнік лаўрэат Ленінскай прэміі М. А. Стэльмах.

З прамовамі на вечары выступілі прадстаўнікі Саюзаў пісьменнікаў Польскай Народнай Рэспублікі — Ежы Путрамент, Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі — Іосіф Рыбак, Народнай Рэспублікі Балгарыі — Ламар (Лалю Марыонаў).

Ад імя пісьменнікаў брацкіх саюзных рэспублік выступілі: М. І. Камісарова (Ленінград), З. Р. Фатхуллін (Узбекія), Т. А. Эюбаў (Азербайджан), А. П. Жукаўскас (Літва), Е. Н. Букаў (Малдавія), Вяян Андрыс (Калнач Данат Герасімавіч) (Латвія), Г. С. Севунц (Арменія), Ана Каўсаў (Туркменія), Закі Нуры (Татарская АССР), Н. Ф. Ільбекаў (Чувашская АССР), М. В. Хонінаў (Калмыцкая АССР), С. К. Даранян (Масква).

Прамоўцы гаварылі аб папулярнасці твораў Янкі Купалы, аб вялікай дружбе брацкіх літаратур, аб'яднаных велічнымі ідэямі будаўніцтва камунізму. Творы Янкі Купалы, адначасна ў выступленнях, чытаюцца з цяпер мільёны працоўных у нашай краіне і за яе межамі.

Пасля ўрачыстай часткі ўдзельнікі вечара прегледзелі спектакль па п'есе Янкі Купалы «Паўлінка».

ДЛЯ ЗАХОДНЯЯ ЕУРОПЫ

Слухайце штотдзённа нашы радыёперадачы па сярэднеўрапейскаму часу на сярэдняй хвалі 227 метраў (ці 1322 кілагерцаў) з 6 да 7 гадзін, з 16.00 да 17.00 і з 21.00 да 21.30; на кароткай хвалі 30,83 метра (ці 9730 кілагерцаў) з 6 да 7 гадзін.

Па нядзелях — на хвалі 30,83 метра і 227 метраў з 8 да 9 гадзін і з 10 да 13 гадзін.

НА НЯДЗЕЛЯХ

Па серадах — ад 21 гадзіны 30 мінут па Грынвічу, або ад 22 гадзіны 30 мінут па сярэднеўрапейскаму часу на хвалі 31 метр ці 9520 кілагерцаў і на хвалі 41 метр ці 7380 кілагерцаў; па нядзелях — ад 7 гадзіны раніцы па Грынвічу, або ад 8 гадзіны раніцы па сярэднеўрапейскаму часу на хвалі 30,83 метра і 227 метраў.

ДЛЯ ЗША І КАНАДЫ

Слухайце штотдзённа нашы радыёперадачы па нью-йоркскому часу з 19.30 да 20.30 на хвалі 31,04 метра (ці 9665 кілагерцаў), 31,23 метра (ці 9605 кілагерцаў), 41,15 метра (ці 7290 кілагерцаў).

НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Па суботах — ад 20 гадзіны да 20 гадзіны 30 мінут па нью-йоркскому часу на кароткіх хвалі: 31,04 метра (ці 9665 кілагерцаў), 31,23 метра (ці 9605 кілагерцаў), 41,15 метра (ці 7290 кілагерцаў).

НАШ АДРАС

Мінск, Ленінскі праспект, 77. Дом друку. Для пісьмаў: Мінск, паштовая скрынка № 14.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ